

Solominchuk V. V. Trade union public control as an integral part of the democratic, constitutional state.

The article examines the place and role of social control by trade unions in the process of building social, constitutional and democratic state, the factors that affect the level of social control exercised by trade unions.

Keywords: social control, rule of law, social and economic rights, trade unions.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 342.7+378

Валєєв Р. Г.

*Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ

Проаналізовано негативні складові правової свідомості працівників міліції. Визначена роль теорії та історії прав людини щодо усвідомлення сутності основних прав. Запропоновано способи цілеспрямованого формування аттїтюдів поваги до прав людини.

Ключові слова: теорія прав людини, історія прав людини, правосвідомість працівників міліції, аттїтюди поваги до прав людини.

Молоді працівники міліції, почавши самостійну трудову діяльність у звичайному територіальному органі внутрішніх справ, майже не помічають, як швидко починають ставитися до прав людини як фактору, який заважає ефективному виконанню тих завдань, які безапеляційно контролюються керівництвом. Звичайний працівник міліції відчуває себе затиснутим між Сциллою та Харибдою: з одного боку керівництвом ОВС жорстко ставляться завдання досягнення планових показників (зокрема, розкриття неочевидних злочинів, розслідування кримінальних справ, викриття латентних правопорушень, пов'язаних з незаконними обігом зброї та наркотиків), з іншого боку – при вирішенні цих завдань караються випадки грубого резонансного нехтування правами людини. Як результат, багато працівників міліції в підсумку формують своє кредо: виконувати пріоритетні завдання керівництва, усвідомлюючи другорядність прав людини – порушувати їх “акуратно”, не провокуючи скарг. Практика показує, що саме таке кредо (готовність і здатність чітко виконати накази керівництва, не провокуючи резонанс) дозволяє працівникам міліції підніматися кар'єрними сходами.

Відповідно, проблема забезпечення працівниками міліції прав людини гостро осмислюється громадськістю й академічною спільнотою. Тільки в останні роки її дослідженню присвятили свої роботи такі фахівці, як В. К. Батчаєв, С. Г. Братель, Є. Ю. Захаров, І. О. Ієрусалімова, Д. О. Кобзін, В. В. Коваленко, Я. Ю. Кондратьєв, С. Ф. Константінов, В. С. Пивоваров, Ю. І. Римаренко, В. О. Соколов, Ю. С. Шемшученко та ін. Разом з тим недослідженою залишається проблема впливу

вивчення історії та теорії прав людини на формування правосвідомості працівника міліції в контексті аттїюдів поваги до прав людини. Щоб дослідити цей вплив ми вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

1. Окреслити ряд чинників, що негативно впливають на зневажливе ставлення працівників міліції до прав людини.

2. Схарактеризувати потенціал історії та теорії прав людини щодо спростування впевненості у тотальному ігноруванні прав людини.

3. Запропонувати напрями використання потенціалу історії та теорії прав людини щодо формування аттїюду безумовної поваги до прав людини.

1. Працівники міліції є органічною частиною українського суспільства, звичайними рядовими представниками пострадянського соціуму та нітрохи не спотворюють домінуюче в суспільстві ставлення до прав людини. Нажаль, переважна частина спільноти впевнена в декларативності низки прав людини. Працівники міліції до того ж неефективним вважають стан забезпечення власних прав [1; 2].

Вважаємо, в механізмі індивідуальної правосвідомості спрацьовує логіка таліону в такій варіації: “оскільки не забезпечуються мої права – то і я не зобов’язаний дотримуватись прав інших”. Домінуючу установку колективної правосвідомості можна сформулювати так: “небажано допускати кричущі грубі порушення права людини”.

Для підтвердження цих припущень нами було запропоновано діючим працівникам міліції відзначити одне “справедливе” твердження з трьох:

1. “Оскільки в українському суспільстві *в цілому* забезпечуються права людини, то і я, як працівник міліції, зобов’язаний вживати всіх заходів щодо неухильного дотримання, охорони та захисту прав людини”.

2. “Хоча в українському суспільстві *не повною мірою* забезпечуються права людини, але я, як працівник міліції, зобов’язаний вживати всіх заходів щодо неухильного дотримання, охорони та захисту прав людини”.

3. “Оскільки в українському суспільстві *не повною мірою* забезпечуються права людини, то і я, як працівник міліції, *не зобов’язаний* вживати всіх заходів щодо неухильного дотримання, охорони та захисту прав людини”.

Нажаль, перший варіант обрали тільки 5,6% працівників міліції, другий варіант – 37%, третій варіант – 57,4%. При цьому опитані курсанти ВНЗ МВС України обрали: перше твердження – 15,4%, друге твердження – 50,4%, третє твердження – 34,1%. Отже, з початком самостійної професійної діяльності зростає невіра в дотримання суспільством прав людини та деградує установка на неухильне їх забезпечення.

Нівелювати ці чинники можна у двох напрямках: по-перше, спробувати змінити враження про тотальне ігнорування прав людини і, по-друге, забезпечити формування стійкої настанови забезпечувати права людини, незважаючи на труднощі. Інструментами обох підходів можуть стати історія і теорія прав людини.

2. Що стосується першого напрямку, для всього українського суспільства характерно усвідомлення декларативності низки соціально-економічних прав, рівень забезпечення яких нині в цілому знизився в порівнянні з соціалістичним минулим: право на працю; на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом; на захист від незаконного звільнення; на своєчасне одержання винагороди за працю; на відпочинок; право на соціальний захист, на рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму;

право на житло; право на достатній життєвий рівень; право на охорону здоров'я, медичну допомогу; право на безпечне для життя та здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [3].

У зв'язку з цим в циклі навчальних дисциплін (модулів, тем), присвячених значенню, теорії чи історії прав людини, необхідно акцентувати особливості природи негативних і позитивних прав людини. Нам імпонує позиція низки правозахисників, чітко висловлена Вадимом Карастельовим: "... незважаючи на те, що держава не завжди в змозі забезпечити дотримання позитивних прав, вона завжди зобов'язана додержувати наші негативні права, бо для цього, як правило, потрібна виключно політична воля, а зовсім не значні матеріальні ресурси..." [4, с. 28] і далі "... негативні права повинні завжди і скрізь дотримуватися; з приводу позитивних прав ми розуміємо, що з завтрашнього дня і в повному обсязі здійснити їх неможливо" [4, с. 29].

Тобто за допомогою *історії* прав людини в ході професійної (у тому числі службової) підготовки працівників міліції необхідно висвітлити відмінності поколінь прав людини. Зокрема, поправлення саме негативних прав людини (свобод) здавна були причиною суспільних хвилювань, революційних подій. Історія свідчить, що в Новий час поступово почала домінувати ідеологія сильних, впевнених у собі, готових до боротьби з несправедливістю страт та індивідів. Вони вимагали та домагалися відмови держави від посягань на життя, на свободу, на гідність, на власність, на підприємливість усіх людей, відстоювали рівність усіх перед законом. Лейтмотивом боротьби з державою та "сильними світу" був заклик "не заважайте, не посягайте, не порушуйте наших свобод". Підсумком боротьби було юридичне визнання державою таких прав, як право на життя, на повагу честі та гідності, на свободу та особисту недоторканність, на свободу пересування, на свободу слова, на презумпцію невинуватості тощо.

У результаті відстоювання рівності та гідності кожної людини поступово, протягом життя поколінь, навіть найбільш неосвічені верстви суспільства впевнилися в тому, що гідні кращого життя і також почали боротьбу за права знедолених. Але в цьому випадку лейтмотивом боротьби (кінець XIX – середина XX століття) був заклик "держава повинна піклуватися про слабких". Як наслідок, були закріплені права другого покоління: право на працю, на відпочинок, право на соціальне забезпечення, право на житло, право на гідний рівень життя; право на охорону здоров'я, право на освіту тощо.

Теорія прав людини також володіє неабияким потенціалом щодо викорінення висновку про тотальне ігнорування прав людини. Негативні права першого покоління (свободи) і позитивні права другого покоління теорія дефініціює однаково – як вид і міру (зміст і обсяг) можливої поведінки [5, с. 352]. Однак відрізняє свободи та права відповідно до кореспондуючих їм обов'язків. Так, щодо позитивних прав зобов'язаною стороною виступає держава, яка зобов'язана здійснити активні дії (цілеспрямовану політику) з реалізації відповідного права. А для негативних прав (свобод) коло зобов'язаних суб'єктів необмежено. Зобов'язаною стороною виступають усі суб'єкти права, але вони не повинні здійснювати активні дії з реалізації кореспондуючого права, а зобов'язані утриматися від активних дій, що перешкоджають реалізації цих свобод.

Тим самим неприпустимо пояснювати порушення негативних прав людини, посилаючись на неможливість реалізації всіх прав у повному обсязі. Хоча позитивні права і вимагають значних організаційних і матеріальних витрат, реалізація негативних прав людини їх не потребує. Досить не посягати на чужі права, утримуючись від активних дій, спрямованих на їх поправлення.

Однак при цьому ні в якому разі не варто применшувати значення прав другого покоління в житті людини. Видатний вітчизняний конституціоналіст М. І. Козюбра, аналізуючи природу соціально-економічних прав, слушно критикує розповсюджену точку зору: “чимало пострадянських науковців схильні вважати соціально-економічні права “соціалістичним винаходом”, які насправді не є суб’єктивними правами в юридичному їх розумінні, а тому їм, мовляв, не місце в системі основних прав людини; це не більше, ніж “наміри держави”, “права-доручення”, програмні цілі держави” [6].

3. Що стосується другого напрямку – нівелювання формалізму працівників міліції, то ризикнемо припустити, що саме ця настанова “якщо іншими порушуються права, то і мені дозволено”, є вирішальним фактором (з числа суб’єктивних), що перешкоджають забезпеченню працівниками міліції прав людини. Відзначимо, що роль таких установок / атітюдів (вони ж – настрої, ставлення, підходи, позиції, світовідчуття, імпліцитні наміри-інтенції) широко усвідомлюється західною психолого-педагогічною наукою. Зокрема, на думку зарубіжних фахівців, в ході професійної підготовки майбутні правоохоронці повинні засвоїти не тільки “знання та навички” (результати освіти, схвалені нашої педагогікою), а й “*підходи до роботи*” [7, с. 31] (так з оригіналу [8, с. 32] переклали той самий англійський термін attitudes). Такі цілі наша освіта іноді розцінює не стільки навчальними, скільки виховними, і фактично це означає “другорядними”.

Тим часом, “*підходи до роботи*” в контексті забезпечення прав людини припускають напрацювання у курсантів та діючих правоохоронців конкретного досвіду: сприйняття, юридичної оцінки, комплексного аналізу, командного осмислення, публічного обговорення та коригування проблем, максимально наближених до реальних завдань охорони та захисту прав людини.

Досягти цих завдань можна за допомогою тренінгових форм навчальної роботи. Нами в ході семінарських і факультативних занять з курсантами ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка впроваджуються тренінги з наступною структурою. Перший етап – класична мотивація навчальної діяльності (залежить від тематики заняття). Другий етап – актуалізація опорних знань з одночасним ініціюванням інтонації заняття. Наприклад, пропонується назвати: з яким фільмом, книгою, людиною, країною, тваринами, річчю асоціюються права людини або їх гарантії, задекларовані в темі заняття. Після цього здійснюється обговорення природи таких асоціацій. Як альтернатива – наголошується цитата та пропонується пояснити – яким чином вона пов’язана з правами людини. На наступних етапах: 3) обговорюються відомі курсантам реальні випадки порушення їх прав або гарантій (з обговоренням інструментів порушень та емоцій порушника та жертви); 4) організовується перегляд та обговорення відеоматеріалів, присвячених обмеженню або порушенню права, гарантії; 5) адресуються й обговорюються провокаційні питання (реалізація яких прав людини перешкоджає реалізації інших; які права підлягають обмеженню під час

стихійного лиха, надзвичайного стану; яке право вибрати, якщо можна реалізувати тільки одне з двох тощо); б) взвод розподіляється на конкуруючі групи, які готують для опонентів сценарій (принаймні, зав'язку) ситуації, в якій важко виявити повагу до прав людини (або отримують ролі “порушників” і “правоохоронців” за заздалегідь підготовленим викладачем плану). Підсумки підводяться с допомогою мозкового штурму, візуалізації ідей, колективного обговорення тощо.

Висновки

1. Серед діючих працівників міліції, на відміну від курсантів, відчутно домінує психологічна установка (аттїюд) “оскільки в українському суспільстві не повною мірою забезпечуються права людини, то і я не зобов'язаний вживати всіх заходів щодо неухильного дотримання, охорони та захисту прав людини”.

2. На *раціональному* рівні теорія прав людини допомагає роз'яснити, що певною мірою занедбані соціально-економічні права людини принципово відрізняються від особистісних і політичних прав людини, порушення яких неприпустиме. Історія прав людини доводить, що вони різняться не лише власною онтологією, але й за генезисом (поколіннями прав людини).

3. Крім усвідомлення пріоритетності прав I-го покоління у працівників міліції, варто цілеспрямовано формувати аттїюд беззаперечної поваги до прав людини – за допомогою тренінгових навчальних форм та опорою на *емоційний* інтелект.

Використані джерела:

1. Кобзін Д. О. Дотримання прав працівника міліції (результати соціологічного дослідження) / Харківський інститут соціальних досліджень, 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ст. : <http://khisr.kharkov.ua/ukr/index.php?id=1289382714>
2. Милостний О. Дотримання прав працівників ОВС / Олексій Милостний. – Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ст. : <http://umdpl.info/index.php?id=1343219435>
3. Результати опитування про стан дотримання прав людини в Україні Центру Разумкова. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ст. : http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=160
4. Курс “Права человека” : учеб. пос. / [сост. В. Карастелев]. – М. : Моск. Хельсинк. группа, 2012. – 124 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
6. Козюбра М. І. Конституційне право на освіту та проблеми реформування законодавства про освіту / М. І. Козюбра // Проблеми модернізації та систематизації законодавства про освіту України. Тези доповідей наук.-практ. конф., Київ 27-28 травня 2010 р. – К. : Нора-Друк, 2010. – С. 73-76.
7. Оссе А. Принципы деятельности полиции : мет. пос. по правам человека / Аннеке Оссе. – М. : Amnesty International, 2006. – 343 с.
8. Osse A. Understanding policing // A resource for human rights activists. The Netherlands, Amnesty International. – 2006.

Валеев Р. Г. Теория и история прав человека в контексте правосознания работника милиции.

Проанализированы негативные составляющие правового сознания работников милиции. Определены роль теории и истории прав человека по осознанию сущности основных прав. Предложены способы целенаправленного формирования аттїюд уважения к правам человека.

Ключевые слова: теория прав человека, история прав человека, правосознание работников милиции, аттїюды уважения к правам человека.

Valeyev R. G. Theory and history of human rights in the context of legal consciousness of policeman.

Analyzes the negative components of legal consciousness of policeman. Defines the role of theory and history of human rights at the perception of fundamental rights. Suggests ways purposeful formation of attitudes of respect for human rights.

Keywords: *theory of human rights, history of human rights, legal consciousness of policeman, attitudes of respect for human rights.*

УДК 796.038:34

*Завальнюк О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ЮРИДИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНОЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню суспільних відносин, що виникають і реалізуються у процесі організації та формування спортивних команд, встановлення вимог до професійних спортсменів, а також при проведенні контролю за дотриманням спеціальних правил, регламентів. Проаналізовано нормативно-правову базу з вказаної проблематики. Висвітлено основні пріоритети державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: *спортивне право, фізична культура, спорт, правовідносини у сфері фізичної культури і спорту, міжнародне спортивне право.*

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя, утвердженні міжнародного спортивного авторитету держави. В Україні склалася критична ситуація у сфері фізичної культури і спорту: за офіційними даними лише 13% населення залучено до занять фізичною культурою і спортом. Недооцінка соціально-економічної, оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутність чітко скоординованих програм взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, негативно позначається на здоров'ї населення, соціально-економічному розвитку держави. За інтегральним показником здоров'я населення – середньою очікуваною тривалістю життя людини Україна посідає одне з останніх місць в Європі [1, с. 208]. Саме тому актуальності набуває аналіз спортивної діяльності основних міжнародних організацій та документів, які її врегульовують.

Загалом, предметом регулювання спортивного права є сукупність суспільних відносин, що виникають і реалізуються у процесі організації та формування спортивних команд, встановлення вимог до професійних спортсменів, а також при проведенні контролю за дотриманням спеціальних правил, регламентів [2, с. 14]. Коло правовідносин, що охоплюється сферою спортивного права є доволі широким та має яскраво визначену комплексну спрямованість, а саме: фізична культура і спорт як об'єкт правового регулювання; організаційно-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом; правове регулювання професійного та непрофесійного спорту; правове забезпечення суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань;